

ERDÉLYI GAZDA

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én egy iven és az egyleti tagoknak ingyen küldetik meg.

Nem tagok egész évre 2 frttal fizethetnek elő, fél éves előfizetés el nem fogadtatik.

Előfizetési és hirdetési díjak az erdélyi gazdasági egylet pénztárához Kolozsvárra czimzendők.

A hirdetési díjszabályzatról az erdélyi gazdasági egylet titkári hivatala ad felvilágosítást.

A czukorrépatermelésről.*)

Miután egyike voltam azoknak, kik gazdatársaikat a répacukorgyárak lehetővé tétele érdekében a czukorrépa termelésére rábeszéltek és ezen termelési ág meghonosítását, a fejlettebb gazdasági viszonyokkal bíró nyugoti államok tapasztalatain megindulva, gazdasági fejlődésünk fontos emeltyűjének tekintve, — hazafiui kötelességemnek tartottam a czukorgyáraknak és czukorrépatermelésnek erdélyi részünkben meghonosítását csekély erőmből kitelhetőleg támogatni, mivel a most kínálkozó orvoslás lehetőségét előre láttam, némi kockázat mellett is:

Második kötelességemnek tekintetem az általam is elvállalt és birtokaimon történő művelést élesen megfigyelni és abból meritett tapasztalataimat és észleleteimet, gazdatársaimmal közlés céljából, nyilvánosságra hozni, hogy — tehetségem szerint — én is hozzájáruljak a tulrohamos kezdet hibáinak orvoslásához és hogy a czukorrépatermelés, a czukor-ipar, viszonyainknak valóban megfelelő és biztos megalapítását ezzel, tőlem telhetőleg, előmozdítsam.

Legelső és legfontosabb, a mit komolyan hangsúlyoznom kell, az, hogy a nagy-enyedi gyárvállalat szerződéseiben kikötött árak mellett termelni czukorrépát, illő haszonnak némi biztonsága mellett, lehetetlen. És nem ajánlom gazdatársaimnak új szerződéseket kötni, ha csak a gyári vállalat, új szerződéseiben, czu-

*) Eredetiben lapunkhoz is beküldve.

kortartalom-százaléki fokónként, ártételeit legalább 20 krral feljebb nem emeli száz kilogrammonként.

Ennek indokolása lesz, tapasztalataimnak közlésén kívül, czélom. Gondolom, megemlíteni is felesleges, hogy a cseh gyárosok bujtogatóihoz, ha csakugyan léteznek, semmi közöm.

Mindenekelőtt arról kívánok szólni, hogy a gyári vállalat az általam óhajtott árakat megadhatja-e? Miután a cukorgyárak a Lajtán tuli tartományokban az általam óhajtott 85—90 kr. stb. áraknál metermázsánként sokkal nagyobb árakat fizetnek; miután az erdélyrészi gyári vállalat olcsóbb kőszénnel, olcsóbb épületben és olcsóbban élmezhető munkásokkal dolgozik; továbbá, fogyasztó piacza közvetlen közelsége mellett, előnyösebben értékesítheti gyártmányát: — az általam jelzett a Lajtán tuliaknál még mindig csekélyebb árakat, minden tétova nélkül, nagy haszon mellett megadhatja, annak daczára, hogy a termelés elszórttsága folytán, a répának gyárhoz szállítása nálunk a gyári vállalatnak nagyobb költséget okoz.

Lássuk a termelésnek gazdasági viszonyainkba való beillesztését és annak költségeit

Czukorrépát, mélyen mivel, jó erőben levő földben és csak minden 6—7-dik évben ismételve ugyanazon földben, lehet huzamos időn át, jó eredményre való kilátással termelni. Ezen alaptételekből kiindulva kell czukorrépatermelésünket berendezni.

Összel kétszer, előbb sekélyen, másodsor lehető mélyen szántva, tavasszal extirpátorral puhítás, vagy sekély szántás után sokkal korábban kell vetni, mint azt a gyári vállalat ez idén lehetővé tette és tanácsolta.

Nem májusban, hanem április elején kell okvetlenül vetni és nem tulságos sűrűn, hanem esőre kilátással; ezzel kell biztosítani törekedni a répa kikelését. Mert a tulságos sűrű vetés az egyezés nagy és fontos munkáját roppantul megnehezíti, a költségeket tetemesen fokozza és késleltetvén annak kellő időben megtörténtét, a répát fejlődésében visszaveti, — úgy, hogy kívánatosan nem fejlődik ki és kívánt időre nem érvén meg, szeptember végétől október közepéig nem lesz kiszedhető. Mert a czukorrépa csak a jól végzett egyezés után, ha egy fészekben csak egy növény van, kezd fejlődni.

Második teendő, az egyezést megelőzőleg, az fog lenni, hogy, ha a második kapálás után, lókapával a sorok egy vagy más akadály miatt nem lennének keresztbe kapálással kiritkíthatók, ezen keresztbe kirit-

kítás kézi kapával teendő meg; mert fontosabb, hogy az egyezés maga kevesebb munkával, gyorsan és olcsóbban legyen végezhető, mint az, hogy pontosan minden 20—25 centimeterre legyen egy növény. A netalán ritkább helyeken nagyságával fog pótolni, mély földben, a jól egyezett cukorrépa.

Ha mindezen miveltési cselekmények, melyeket előzőleg előadtam, kellő időben megtörténnek, hiszem, hogy földünk átlagminősége 100, java 150 métermázsát fog teremni átlagban, holdanként. Átlagminőségünél gyengébb földben termelni cukorrépát, egyáltalán botor-ság volna.

Ennélfogva átlagjövedelemnek, a mutatkozott minőségek átlaga és a mostani árak mellett, holdanként 75 frttól 112 frtig, vagyis ennek átlagát, 93 $\frac{1}{2}$ forintot veszek fel nyers bevételnek.

De ez semmiképen sem elegendő, mert a háromszori szántás, boronálások, vetés, hengerelés, lókapálások és a hordás költségei, tehát legalább 28 frton kívül, a négyzseri kapa, egyezés, kiszedés és megtakarítás 44 $\frac{1}{3}$ frtba, közép napszámviszonyok mellett, belekerül holdanként; ha még gép kopás és trágya-elhasználási általánra felvesszék 6 frtot holdanként, 78 $\frac{1}{3}$ frt költség és 15 $\frac{1}{6}$ frt tiszta haszon jön ki átlagban. Ezen sovány eredmény is azonban, csak kevésbé kedvezőtlen körülmények mellett, semmivé, vagy épen kárrá alakulhat át.

Tehát ezen sok gondot okozó, nagy befektetést igénylő miveletnek, mely gyakorlottságot kívánó kényszer-sürgősségű miveletével, annyira a munkások jóakarátának szolgáltatta ki a gazdát, — ezen eredmény semmi esetre sem felel meg. És okvetlen igényli az általam javasolt, holdanként a jövedelmet átlag 20—25 forinttal fokozandó ár-emelést. Így sem biztosít fényes jövedelmet, így is inkább csak a gazdaság egész termékenységi színvonalának emelése által nyújt illő kárpótlást a hozott áldozatokért.

Ezen ár-emelés annyival is inkább szükséges, mert nálunk, a nép legtöbb vidéken tanusított tunyasága által okozott napszámhiány mellett és a népnek azon szokásánál fogva, hogy ha valamely saját mezei munkájával, például nálunk nagy mérvű törökbuza-műveléssel van elfoglalva, csak nagy napszám-áremeléssel, vagy egyáltalán nem lehet, a netalán elkerülhetlenné vált répamunkának megnyerni a kellő munkásokat. És ezért félok, hogy lesznek esetek, midőn csak nagy áron lesz

megnyerhető a szükséges munkaerő, vagy épen kárt okozó muukasztinetelések fognak bekövetkezni.

Ennek lehető elkerülésére kívánatos ugy rendezni be répatermelésünket, hogy ily összeütközés lehetőleg elkerültessek, hogy a két első kapálás, egyezés május közepéig, a kiszedés október közepéig befejezhető legyen. De ha ezen összeütközés, valamely akadály miatt, mégis bekövetkeznék, kívánatos lesz a gyári vállalat részéről oda hatni, hogy addig, míg napszám viszonyainkat a cukorrépatermeléssel összhangba tudjuk hozni (miként egy-két esetben az idén is tette) legalább a nagyobb termelőknek és oly vidéken, hol a termelés tömegesebb, illő ár mellett, hozasson nagyobb mértékben morva vagy cseh munkásokat, a napszám-szükség enyhítésére.

Átlagárait igazolására közölni fogom pontosan a nálam ez idén különböző vidékeken elért eredményeket.

Zeykfalván (Hunyadmegyében) rendkívül ügyesen kezelte gazdasztem a cukorrépa-termelést. Itt 16 holdról, mely azonban, kelésének hiányossága folytán, nem tett többet 12 holdnál, 1476 métermázsa cukorrépát adtam be, vagyis holdanként átlag 123 mmázsát, mely 12.75% cukortartalommal birt. Vetve volt ősszel kiszántott lóher után, tavasszal még egyszer megszántott földbe, egy kezdő váltófordának, sovány földnek első trágyázása utáni 5 ik évében, tehát csak középminőségű földbe. Az összes kézi munkabér került termő holdanként 36 frt 47 krba. Ez évben a hiányos saját ígás munka, gépkopás, trágya-elhasználás 19 frt 34 krba jött; tett az összes költség 55 frt 81 krt. De megjegyzendő, hogy a szállítás játék volt, a répaföld a pályaudvartól csak 50 öltre feküdt és 16 hatökrös fuvarnapszám végezte az egész szállítást. A nyers bevétel itt 91 frt 84 krt tett, tiszta haszon tehát 36 frt 3 kr lett.

Maros-Gombáson (Alsó Fehérmegyében) már rég rendben és jó erőben levő váltó-fordának, buzatarló után, trágya utáni 7-dik évében 8 hold lett vetve, tehát jó minőségű földbe, de csak tavaszi rosz szántás és nem kielégítő extirpálás után. A kelés hiányos volt, ugy, hogy nem számítható többnek 5½ holdnál. Ezen termett holdanként 119½ métermázsa, 12 5% cukrot tartalmazó répa. Egy más váltó fordában, ugyanott, de marostéri kitünő földben, trágya után második évben, jobban sikerült szántás és extirpálás után, 2 hold volt vetve. Ez jól kelt, alig volt benne hézag. Termett holdanként 160 métermázsa, 11% cukrot tartalmazó répa. Az összes kézi munka került termőholdan-

ként 52 frtba, a hiányos saját ígás munka, lókapálás, gépkopás, trágya-elhasználás, szállítás 21 frtba. De megjegyzendő, hogy itten egy szerék naponta csak kétszer szállithatott és a szomszédos enyedvárosi nagy répatermelés a napszámosok iránt elnézést tett szükségessé. Az összes költség 73 frtot tett, nyers bevétel volt 93 frt 33 kr., tiszta haszon 20 frt 33 kr. lett.

Buzás-Bocsárdon eredetileg 30 hold lett vetve, de 11 hold tulhézagos kelés, 1 hold elkésett egyezés miatt fel lett hagyva. 2 hold televényes gyp-feltörés után az 5-ik évben, 16 hold örökös közlegelő-gyp feltörése után a 4-ik évben lett vetve, kétszeri tavaszi szántás után. Mindkét darab gyönyörűen kelt, mint az ecset. De itteni tisztém élnetetlenül kezelte a czukorrépat. A nagyobbik darab minden munkájával elkésett, minek következtében silány lett az eredmény.

A répa kiszedésekor nem volt megérve, czukor tartalma csak 10.45% volt, holdanként csak 75 métermázsát termelt, 50 frt 27 kr. nyers bevétellel.

Egy hold kézi napszám költsége 44 frt 65 kr., saját ígás munka költsége, gépkopás, trágya-elhasználás 20 frt, együttes költsége 64 frt 65 kr. volt. Tehát az eredmény 259 frt 64 kr. veszteség lett; ugy, hogy más két birtokom 584 frt 95 kr. tiszta hasznából a bocsárdi 259 frt 64 kr. veszteséget levonva, egészben a termő 37 $\frac{1}{2}$ hold után 320 frt 81 kr. tiszta haszon maradt, vagyis holdanként 8 frt 55 kr.

Ezen adatokból meritem én átlag számításaimat, melyek, gondolom, a mások eredményei átlagától nem fognak nagyban eltérni.

Kivánatos volna minél több ily közlés nyilvánosságra hozatala, a kérdés mentől több oldalról megvilágítása érdekében.

Továbbá a czukorszázaléknak meghatározása, mint hallom, több felé surlódást idézett elő. Ennélfogva célszerű volna, a nyerendő vetőmagon, 35% répaszeleten és 7% gyáriszapon kívül kikötött 5% ráadást is számításba véve, 105 kilogrammonként, átlag árat állapítani meg, — teszem: 95 krt véve átlag árnak, mely igazában termelt 100 kilogrammonként még 90 $\frac{1}{14}$ krt tenne csak. —

— Végül azon kérdésről kívánok még szólni, hogy mit gondolok én teendőnek, miután czukorrépa-termelési szerződéseink még kilencz évig köteleznek, az eddigi árak melletti termelésre.

Először is azoknak, kik 1890-en kezdve az enyedi gyárnak köteleztük magunkat termelni, ki kell határozottan nyilatkoztatnunk, hogy csak azon esetben termelünk tovább, ha jövő évben a nagy-enyedi gyár dolgozza fel rúpánkat. Ennek folytán

addig cukorrépat nem vetünk, míg az enyedi gyár építése biztosítva nincsen.

Ez által kényszerítjük mind a nagy-enyedi, mind a botfalusi gyár vezetőit, hogy a megkívántató répamennyiség érdekében, új termelési aláírásokat legyenek kényszerülve beszerezni. Mi nekünk, mostani termelőknek, pedig, óva kell intenünk mindenkit, hogy az általam egy vagy más modorban ajánlatba hozott áraknál csekélyebb árak mellett, ha károsulni nem akar, ne írjon alá termelési kötelezettséget.

Ha az igazgatóságok az új szerződéseknél elfogadják az általam két alakban ajánlatba hozott árak valamelyikét, és elfogadják, mert bátran elfogadhatják, de sőt rá lesznek szorulva az elfogadásra: szerződéseink értelmében mi régibb termelő aláírók is, az új árakat fogjuk élvezni.

Ez lesz a teendő. Ez által a cukorrépa termelése, mérsékelt, de illő haszonnal lehetővé válik és a cukorgyárak jövője biztosítható. —

Kolozsvár.

Id. Zeyk József.

A cukorgyárak ügyében. *)

— Pár szó báró Kemény Kálmánhoz. —

Kedves barátom! Ma kerültek kezembe a nagyenyedi répacukorgyár új szerződési pontozatai, melyek mellett új aláírásokra hivatik fel a gazdaközönség. Nem tehetem, hogy e felhívásról, mely hivatva volna a jövő évtized gazdasági fejlődésének egyik fontos tényezőjét, a cukorrépa termelést véglegesen szervezni és biztosítani a cukorgyártást erdélyi részünkben, — neked beható észrevételeket ne tegyek.

Ezuttal végleges szervezéssel állunk szemben, és nem mint a múlt telen, ideiglenesen elvállalandó kötelezettséggel. A tavalyi szerződéseket, tekintettel arra, hogy az aláírások nem folytak kellő mennyiségben, előreláthatólag, a szerzendő tapasztalatok alapján módosíthatóknak tartottam. Nem vehető most könnyedén a kérdés, és nagyon megfontolandónak tartom ezen végleges lépésünket.

Először is figyelmeztetni kívánlak téged és mindenkit, hogy a termés mennyiségére nézve (5000 hold évenkénti termelési szükséglettel szemben és a gyárvállalatnak, a szerződés 3-dik pontjában biztosított, azon jogánál fogva, hogy bizonyos dűlőket a termelési területekből kirekeszthet), a számításaitokhoz ne csak azon pár száz holdnyi, a cukorrépa termelésre rendkívül kedvező phisicai körülmények és

*) Lapunkhoz eredetileg beküldve.

vegyi összetétellel rendelkező területek terméséről vonjátok következtéseiteket, melyek ily minőségben rendelkezésekre állanak. Fontoljátok meg, hogy 5000 hold állandó termelésére 30—35,000 hold földre van szükség, tehát oly területre, mely a felhasználható termelési kör jobb minőségű földéit (elmaradott gazdasági állapotunk mellett), nagy részben igénybe veszi és ennélfogva lehetetlenné teszi, hogy csakis a legalkalmasabb területek szemelteszenek ki a répatermelés céljára. Ép ezért, a termés mennyiségére nézve, szerintem az eddig elért összes eredmények átlaga tekinthető csupán okszerűen számításba vehetőnek.

Másodsor, különösen figyelmeztetni kívánlak arra, hogy a gyár-vállalat, ha a kellő mennyiségű holdak termelése részére szerződésileg biztosítva lesz, egészen más eljárást fog a termelőkkel szemben követni, mint a múlt évben követett, midőn az volt a célja, hogy a gazdákat új szerződések aláírására megnyerje. Például a sártól, a zöld főtől való megtakarítás, a fonyadság iránt, jövőre teljes szigort fog gyakorolni. A 10%-nál kevesebb cukortartalommal bíró répát termő (vagyis a nagyobb mennyiségeket termő) területeket, a 3-dik szerződési pontban biztosított jogánál fogva mind ki fogja a termelési területekből rekeszteni. És a szerződési tervezet 12-dik pontjában felvett a lekötött, de répát nem termelő területért magának holdanként és évenként kikötött 35 frt büntetési bér kirovási jogát, egész komolyan fogja érvényesíteni s e tekintetben nem lesz elnéző, mint tavaly volt.

Mindezek komoly figyelembe vétele és az egyidejűleg megjelent megelőző cikkemben mondottak alapján, az új szerződés egyes pontozatai felől akarom neked elmondani nézetemet és kitüntetni azon változtatásokat, melyeket az eddig mondottak folytán elkerülhetleneknek tartok, — a nem kifogásolt pontozatokat elfogadhatóknak tekintvén.

A szerződés második pontjában 105 kilogramm beszállított, kifogástalan cukorrépa-súlyért megállapított 80 kr. átlagért el nem fogadható csekélynek tartom, mindazok alapján, mit előző cikkemben és ezen soraimban eddig előadtam.

Ha azonban mindazon módosítások, melyeket az új termelési szerződésre nézve javaslatba fogok hozni, a cukorgyár-vállalat részéről elfogadtatnának: gazdátársaimnak 105 kilogramm beszállított, kifogástalan cukorrépa-ért fizetendő 90 kr. átlagár elfogadását, mint a lehető legutolsó engedményt ajánlanám.

De kedves barátom, ezen ár elfogadására több más megszorító pontozatok módosítása és pontos körülírása szükséges, hogy a termelő gazda ne legyen a vállalat önkényének kitéve, hogy lehetőleg minden perlekedésnek eleje vétessék, hogy a termelőre csekélységért nagy teher ne rovassék és a berendezés a termelőre nézve is célszerű legyen. Ezeknél fogva:

a) A szerződés 3-ik pontjában, a gyár vállalat részéről magának kikötött azon jog, hogy a cukorrépa-termelésre nem alkalmas düllőt korlátlan belátása szerint kirekesztheti a termelésből, körülírandó; mert ily alakban oda is vezethet, hogy a gyár vállalat minden oly területet ki fogna rekeszteni a termelésből, mely 13—14 százalék cukortartalomnál csekélyebb tartalmu répát termel. Ezt okvetlen következőleg módosítandónak vélem, hogy a szerződés 3-ik szakasza első pontja után következő mondat volna szerintem beszúrandó: „ha azon düllőn az általános pontozatokban kitett földvegyületi hibák mutatkoznának, vagy továbbá, a kolozsvári m. kir. vegyakisérleti állomás közösen vett és beküldött minták vegyelemzése alapján kiállított hiteles igazolványai-
val bebizonyítják, miszerint ezen területen, két egymásután következő évben, a cukorrépa-termés átlaga nem birt 10 százalék cukortartalommal az átadáskor.“ Ezen módosítás elkerülhetlenül szükséges, ha a termelőket a gyár vállalat önkénye és zsarolásának kitenni nem akarjuk.

b) Továbbá a negyedik pont, mely a vetőmag kiszolgáltatása és folytatólag a vetés miként eszközzéséről szól, következő módosításokat igényli: ugyanis első kikezdésének végére teendő: „ha a vetőmag márczius 31-éig rendelkezésemre lesz bocsátva.“ Ezen módosítás elkerülhetlen, hogy a termelő ne legyen kitéve annak, hogy a legkedvezőbb vető időt, mag hiányában a gyár vállalat hanyagsága miatt, saját kárára elmulasztani kénytelen legyen. Ugy szintén, a negyedik pont végére teendő még: „Ha a termelő a kikötött vetéseket beigazolhatólag teljesítette és még sem vezettek azok eredményre, a 12 ik pontban holdan- és évenként kikötött 35 frtkötbér fizetése alól fel van mentve.“ Ez is csak méltányos, mert lehetetlenségre kötbérral sujtva, senki sem kötelezhető.

c) A 7-ik szakasz egészen módosítandó következőképen: 7) kötelesek vagyok: „a) a gyárba szekeren szállított répát: az ugyanott létesítendő prizmáknál, raktároknál vagy gyári raktárnál lerakni; b) az X—Y vasuti állomáson átadott répát saját költségemen a waggonig szállítani.“ Ez elkerülhetetlen a termelők szállítási terhe könnyítésére,

mert a termelő, miután távolról jön, nagy megterheltetés vagy nagy idővesztés nélkül nem szolgáltatathat munkaerőt a prizmák, rakások, rak-tárak rendezésére és waggonok megtöltésére. Mig a több oldalról jövő szállítások folytonos kezelésére a gyárvállalat pár embert a helyszínén folytonos foglalkozás mellett, minden nagy megterheltetés nélkül alkalmazhat.

d) A 8-ik pont második kikezdésére nézve azon megjegyzésem van, miszerint csak a 25 holdon alól termelőkre nézve nyitva hagyott lehetősége annak, hogy répa-szeletük pénzértékét is kivehessék, okvetlen a 25 holdon felül termelőkre is kiterjesztendő és megszüntetendő ezen különbség. Mert épen a nagyobb és legnagyobb termelők küzdenek, az igényelt nagy napszámos tömegek előteremtése és azok nehéz ellenőrzése miatt, a termelésnél nagyobb nehézségekkel, minél fogva őket inkább előnyben kell részesíteni, semmint az előnytől elzárni.

e) A 9-ik pontban az előlegek adásának ideje következőleg lenne czélszerűleg beosztva: Április 15-ére lenne teendő 15 frt. Májns 15-ére 10 frt és maradna szeptember 15-ére 20 frt előleg adásának biztosítása. Igy jobban felelne meg az előleg a termelési igényeknek, mert április 15-én kell helyesen megindulni a kapálási munkáknak, május 15-én az egyezésnek és szept. 15-én a kiszedésnek. Ezen pár napi különbség okozta áldozatot a gyárvállalatnak a termelők teljes megnyugvásáért, okvetlen meg kell hogy hozza.

f) Utoljára a répatermelési általános pontozatok f) szakaszának két kifejezését vélném még, viták elkerülése érdekében, teljesen tisztázandónak. Meg volna állapítandó, mi az az abnormisan fejlett czukorrépa? Teszem, én következőt tennék utána: „azaz tisztítva 2 1/2 kilónál súlyosabb.“ Továbbá meghatározandó, hogy mit tesz „a sártól lehetőleg megtisztítani tartoznak?“ Én következőleg határoznám meg: „Vagyis föld és sár, ha próbatisztítás kivántatnék, 5%-nál több semmiesetre sem lehet. Az ezen felül levő föld- vagy sárszázalék jelenléte megfelelő súlyszámítás, vagy újbóli tisztítás követelésére jogosítja a gyárvállalatot.“

Kedves barátom! ha az új szerződési tervezeten, — melyben méltányoltam azon kedvezményeket, hogy 5%-kal több répaszeletet biztosít a termelőknek, mint eddig; hogy a répaszeletet és gyáriszapot minden termelő vasuti állomásához 100 métermázsánként 4 frt csekély árért biztosítja oda állítani az eddigi nagyobb árakkal szemben és hogy az előlegért nem számít 4% időleges kamatot, mint eddig — még a fentebbi het pontban javaslatba hozott és indokolt módosítások is meg-

téetnek, igenis én is egész határozottan ajánlani fognám gazdátársaimnak, hogy 105. klg. kifogástalan beszállított cukorrépáért adott 90 kr átlagár mellett, minél több termelésre vállalkozzanak. De ezen szerződési módosítások nélkül és csekélyebb ár mellett belemenni tiz évre a termelésbe, nem ajánlható vakmerőség volna.

Ezek után, kedves barátom, hogy az általad eddig sikerrel vezetett ügy, a kezdet vajudásaiból kikelve, életképes, végleges és biztos alapra jusson, jónak látnám, ha érdekelt gazdátársainkat végleges értekezletre összegyűjtenéd és magad is meggyőződnél a felől, hogy mindannyiok legalább kívánnak annyi módosítást, mint a mennyit soraim ecsetelnek.

És ha erről meggyőződted, fejtsd fel a vállalkozó társulatnak, hogy ez és ez a termelők ultimátuma, melyet csak elfogadni vagy elvetni lehet! És meg fogod látni, hogy egyetlen pont sem lesz, mely legyőzhetlen akadályt képezne. De sőt, meggyőződésem szerint, ez lesz az egyedül lehető eljárás, mely a cukorgyártás és cukorrépa-termelés végleges biztos megalapításához vezet.

Kolozsvár.

id. Zeyk József.

* * *

Anyira fontosnak tartjuk a cukorrépa termelést Erdélyre nézve, hogy teljes készséggel adtunk helyet a megelőző két cikknek, jövő számunkra halasztván a phylloxeraügy folytatólagos tárgyalását. A cukorrépa és avval kapcsolatos gyári vállalatok nemesak magukban véve nagy jelentőségűek, de közgazdasági tekintetben azért is kiváló hordereővel bírnak, mert siker esetén a külföldi tőkének hasonló célú befektetésekre az eddiginél sokkalta több hajlama és eredménye lesz.

Szerk.

Pusztítsuk a hernyót.

Nem csupán szokásból, de nem is irás-viszketegből jövök e cikkkel, hanem mert oly bekövetkezhető állapotot sejtek, a mely szigorú erkölcsi kötelességemmé teszi gyöngé szavam fölemelését. De hát mit akarok én e duplalapunk mivelt, teendőit éppen úgy, mint én, s talán még behatóbban ismerő olvasóival, ügytársainkkal? Semmi egyebet, mint azt, hogy me g e s z a h e r n y ó, ha idejekorán zajt nem ütünk, a veszedelem óriás volta felől nem tájékoztatjuk tisztelt feleink utján közigazgatási hatóságaink mindennemű közegeit, fejeiktől az utolsó lábujjakig, ismerve az e n e m b e n történni szokott csendes eljárásokat. S éppen azért állunk elő e kérdéssel ily korán, hogy ha t. i. már is el

nem találtunk volna késni, minthogy szegény elhagyatott ügyünket még mindig csak rendeletileg veszi kezébe a kormány, küldi a megyei hatóságnak, az továbbítja foganatosítás végett a járási szolgabírói hivatalnak, ezek ráparancsolják a falusbírákra — s mikor aztán végig járt, akkorra eltelt az idő, hiába várjuk fáink kizöldülését, mert már embriójában ölte meg a virulatot a hernyó s vége szép reményeinknek.

S pedig ha valaha, most ijesztgethet Isten igazában ez irtóztató ellenségünk, mert valósággal, a ki most végig tekint gyümölcsös kerteinken, arra a gondolatra kell jutnia, hogy vajon a kerteket gyümölcs termelésre e vagy rovar tenyésztésre tartják fenn?

Szomorú képet tár elénk ez a pár sor, de így volt ez nálunk a múlt nyáron és ősön, s így van ez még most sokkal inkább, a mikor éppen semmi egyéb nincs fáinkon, a teméntelen hernyófészeknél. S pedig oh milyen szépen, nyugalmasan apaszthattuk volna azt augusztus óta egész mostanig és semmisíthetnők meg csaknem teljesen február hó végére, ha oly általános egyetértéssel s utána járással bírnánk, mint belgiumi, hollandiai s más e nemben is előbbre haladott gyümölcs termelő társaink.

Ne várjuk hát az előbb jelzett hosszú grádiuson hozzáuk származtatott hivatalos intézkedést, hanem vegyük kezünkbe tisztelt olvasóink társadalmilag ez ügyet, hisz úgy szeretjük azt a jó batult, pónyikot, angol pármént, londoni pepint, nők renetjét (kanadait), Józefinát, nemes Kolmárt, téli esperest, Angouleme-it, Dielt, Klerzsót s a többi választott jó gyümölcsöket, hogy bizony-bizony nagy lelki fájdalom fog érni, ha ezeket megeszi a pusztító hernyó orrunk elől, s pedig bizonynyal megeszi, ha nem sietünk és megeszi úgy, hogy két-három év is beletelhetik, a míg újra gyümölcsöt láthatunk drága fáinkon.

Most — még 5—6 hétig — a míg hóban tehetjük, eszközöljük e munkát, hogy minden legkisebb leesett fészekdarabot összeszedhessünk s elégezzünk; mert márcziusban már csak részben sikerülhet munkánk, minthogy már ekkor, az igen kedvező nyár és ős folyamán nagyra nőtt galagonya özőndék fiókák a legelső rügyfakadás megizelésére ki-ki sétálgatnak a fészekből s erre-arra elmaradozván, nem teljesíthetünk egész munkát.

Bármily sötét szemüvegen nézem is e veszedelmet, — bizom olvasóim akaraterében! Hisz bőségesen van azok közt az ügy iránt lelkesedő, szeretettel viseltető társ is; de van aztán igen sok olyan lelkes

előljáró, a ki eo ipso erkölcsi kedves kötelességének ismerendi minél szigorubb intézkedést rendelni el e tekintetben a maga kis birodalmának lelkes polgárai közt.

Gyümölcsészeti szakosztályunk ugyan, az erdélyi gazd. egyesület igazgató választmánya útján folyamodott ez ügyben, valamint a szintén ezen tavaszon megjelenő cserebogár mi módon történő pusztítása ügyében a kormányhoz; s hihető, hogy onnan is maholnap megjön a magas intézkedés, de hisz tudjuk, hogy mindig jobb az önként, magunk jószántából teljesített munka, mint a — történetesen még el is késhető — hivatalos, vagy bárminemű szigoru parancs eredménye. Inkább ma, mint holnap, mert nincs veszteni való időnk! A kétfelé nyíló létrán kívül a Tóth József által föltalált „hernyófészekszedőt“ hozzuk ismételten ügytársaink szives figyelmébe, a mellyel kiváló módon segíthetünk magunkon. E készülékből, a mint az „Erdélyi gazda“ mult évi 8-ik számában már jeleztem, egy 2 méteres hosszúságúnak az ára 1 frt 20 kr., a 3 méteresnek 1 frt 80 kr. s a 4 méteresnek 2 frt 20 kr. A megrendelés közvetítését magam is szivesen teljesitem. (Külmagyar-utca 66. sz. alatt.)

Az igen jól látható galagonya-özöndék fészekszedése közben figyelmet fordítsunk a gyűrűhernyó (gyűrűs pókok) alig észrevehető petéinek összegyűjtésére is; mert különben május vége felé eláll szemünk-szánk, hogy mégis-mégis „esznek meg a hernyók.“

Erről azonban és egyéb efféle nyomorúságainkról még közelebb-ről szólni fogunk.

Kolozsvár.

Szentgyörgyi Lajos.

Ertesítés.

A kolozs-monostori m. kir. gazdasági tanintézet végzett hallgatóihoz! Az ezen tanintézetben az 1872—73—74—75. években, valamint az 1880—81. tarév alatt végzett hallgatók annak idején abban állapodtak meg, hogy az 1890-ik év hushagyó keddjén, tehát f. évi február hó 18-án, a tanintézetnél összejönnek.

Ezen összejövetelre az illetőket az igazgatóságnál letett irataik alapján ezennel figyelmeztetem s az intézetben való találkozásra meghívom.

Vörös Sándor,
igazgató.

Kérelem.

Fölkérem mindazokat, kik a kolozsmonostori gazdasági tanintézetben 1872—73. és 74-ben végezték a tanfolyamot, hogy a f év húshagyó keddjén történendő összejövetel céljából sziveskedjenek velem lakhelyüket mielőbb tudatni.

Kolozsvár, 1890. jan. 29.

Sárosy Pál,
közvágóhídi igazgató.

Félévi vizsgák a k-monostori gazd. tanintézetben.

Febr. 8-án II. évben állatboncz- és élettan. 10-én növénytermelestan. 11-én III. évben nemzetgazdaságtan. 12-én II. gazd. vegytan. 13-án III. gazd. üzlettan. 14-én II. növényboncz- és élettan. 15-én III. erdőszettan. II. baromfiteenyésztés. 17-én III. jogisme és statistika. II. kertészettan. 20-án III. szarvasmarhatenyésztés és tejkezelés. II. állattan. 22-én III. gazd. technologia. II. eróműtan. 24-én III. ló- és sertés-tenyésztés. II. elm. mértan. 26-án ügyirálytan. I. évben: 15-én által. vegytan. 21-én ásványtan és földisme. 25-én számtan. 27-én természettan. Márczius 1-én gazdasági és kertészeti gyakorlati vizsga. — A II. félév márczius 6-án kezdődik. —

A körtefajok váltakozó ize

már akárhány gyümölcskedvelőnek feltűnhetett, a mi Heindorf német lelkészt arra indította, hogy e jelenséget behatóbb észleletek tárgyává tegye. Mindenekelőtt arra utal, hogy az izt igen gyakran az altalaj, vagy az éghajlat befolyásolja; úgy hogy például egy szerfelett ajánlott, igen kitűnő gyümölcsöt adó faj más helyt majdnem értékteleenné válik, mely tény egyszersmint azon másik mindennapi tapasztalatot is megmagyarázza, hogy t. i. némely fajról egészen elütő véleményeket hallunk! Heindorf azt állítja, hogy nagyjában véve a homoktalajnak volna legtöbb érdeme a körték teljes jóízűségének előállításában; mert bár agyagtalajban a termelés könnyebb, a legtöbb körtéfajnál a jó homokban termett gyümölcsöt mégis első helyre teszi. Például agyagon a hirneves Diel vajoncza nem sokat ér, miglen homokon növesztve, valóban kitűnő. A Clairgeau hasonlóképen viselkedik: nehéz földön épen oly roppant nagyságot, mint durva hust nyer. Ellenben a Josephine des Malines nedves agyagról alighanem jobb izü, a mit a Charneuxi izletesről még határozottabban állítanak. Hasonlóképen a Hardenpont téli vajoncza még hűvös agyagföldön is kitűnő.

Hogy némely körte diszlése csakugyan az altalaj melegétől függ, azt többek között a Téli esperes bizonyítja, mely a termelő legelszántabb erőlködéseit is cserben hagyja, ha a talaj nem meleg; ellenben várakozáson felül fejlődik ott, hol a meleget megtalálja.

Az ősz pergamen, valamint a Clairgeau csakis meleg vidéken jók.

A trágyázás befolyásáról a körte izére Heindorf azt mondja, hogy e gyümölcs a minél durvább és tartalmasabb trágyát (tehát istállóí trágyát) veszi legszívesebben, tehát szerinte a jó iz a trágyázással bizonyos összhangban volna.

E téren kétségkívül még sokkal több a kérdés, mint a felelet; de annyi bizonyos, hogy mindaz, a mi a növény diszléséhez hozzájárul, az egyszersmint bizonyos fokig a gyümölcs kedvezőbb fejlődésének is előnyére szolgál. —

A lovak jászolrágása,

vagy rossz szokásból, vagy betegségből származik és rendszeren ragályossá válik, mert a lovak azt egymástól megtanulják, a miért is e hiba a legtöbb esetben rossz szokásból eredőnek mondható. Évvel szemben már a legkülönbélebb kísérletek tétettek, mindazonáltal mai napig sem birunk e hiba ellen alapos orvoslási módszerrel.

Némely lónál elégséges, hogy e hibáról leszoktassuk, ha a jászol elejét széles párkánnyal látjuk el, vagy ha kőből, vagy vasból készült jászolt használunk, más lovaknak földre helyezzük a jászolt; némelyeket megfordítjuk az állóhelyen s a zacskóból abrakoltatjuk az emített hibában szenvedőket; gyakran a szűk nyakszij is segít a bajon, vagy a tüskével ellátott szájkosár, mely a ló száját megszurja, valahányszor rossz szokásába esni akar. De mindezen felsorolt módszerek nem olyanok, hogy állandó eredménnyel kecsegtethetnének, mert a legtöbb ló ismét visszatér kényszerből elhagyott rossz szokásához, mihelyt a kényszer megszűnik. E lovak rendszeren szétszórják, illetőleg elhullatják a zab nagy részét, a mely tény már egymaga is a lovak sovány kinézését megmagyarázza. A jászolrágás gyakran a bélgörcsöt is előidézi.

Ha csak lehet, adjunk tehát tul az ilyen lovon! — **B. F.**

A palaczkban erjedő borok kezelése.

Nem eléggé okszerű pinczekezelésnél gyakori eset, hogy a félig érett borok palaczkokra huzva, meglevő cukortartalmuknál fogva erjedésbe mennek át. Ez annyiban hátrányos, hogy befolyásolni bírja a bor jellegét s azt túlnennyiségben szénsavtartalmúvá s ennél fogva kiöntve pezsgővé teszi. Ezért igen tanácsos, — ha a teljes erjedés iránt kétség főrog fenn, — e borokat, mielőtt palaczkokba huzatnának, próba alá venni és pedig oly módon, hogy az e borral megtöltött néhány palaczkot 16°-os meleggel bíró helyiségben helyezzük el. Ha a bor e helyt 4—6 hétig változatlan marad, utóerjedéstől nem tarthatunk, ha azonban a bor első erjedésében teljesen csakugyan ki nem forrott, hajlamai az újabb erjedés iránt fentérintett időközben láthatókká válnak. Ha utóerjedés a palaczkokra huzott borokban nagyobb mérvben észlelhető, czélszerű az egészet pasteurizálni, azaz hirtelen 16° ra melegíteni fel. Ha ilyenkor a bor tisztán marad, s pár hét elmúltával megizelve, szén-savas csipősségét elvesztette, ugy borunk hosszabb fekvés után ismét

élvezhető, esetleg pedig eladható áruvá válik. Azon esetben azonban, ha az előbbi eljárás daczára a borok pár nap mulva ismét zavarodást mutatnának fel, ugy tisztában lehetünk arról, hogy a palaczkok melegítése (pasteurizálása) nem sikerült, ilyenkor nincs más hátra, mint a lezuhott bort ismét hordóba önteni s az elől érintett 16°-os meleggel bíró helyiségben újabb erjedésnek tenni ki. A palaczkokra való lezuhást természetesen csak ennek elmúltával és ha kell, esetleg új derítés eszközlése után szabad megtennünk. (Sz. b. g. 1)

Egyleti mozgalmak.

A marostordamegyei gazd. egylet jan. 16 án szép érdeklődés mellett tartotta meg közgyűlését Kovács Ferencz alelnök és apát elnökelete alatt, a ki különösen három főkötelességét hangsúlyozta a gazdának: az intenzívebb földművelést, az okszerű állattenyésztést és mindenekfölött a gazdának mellőzhetlen és folytonos önművelését, tanulását. Utána Lókozdí János titkár olvasta föl jelentését, melyből kiemeljük, hogy a lefolyt évben az egylet közvetítésével 272 holdon termeltetett kielégítő és helyenként jó sikerrel czukorrépa; négy állatkiállítás rendeztetett erdélyi szarvasmarhák díjazása céljából 200 frt jutalommal Lépések tétettek a dohánytermelésnek szélesebb körben való engedélyezése iránt, melyek azonban, a csempészetnek a mult években észlelt nagy mérvei miatt sikerre nem vezettek. Kezdeményezés történt a burgonyatermelésnek szeszfőzés céljából nagyobb arányu mennyiségben létesítése iránt. Az egylet telepéről 47280 erdei fa került kiosztás alá — maradván még mintegy 120 ezer növekvő csemete.

Az egylet tagjai közül elhalt alelnök Máriaffi Albert, kinek helyére Illy és Lajos székesi birtokos választatott meg. Jenei Károly, birtokos és volt gyógyszerész érdekes felolvasást tartott, kíséreletekkel is illusztrálva a gazdasági vegytanból az elemeknek egymásra való bámulatos hatásait. Ennek kapcsán Deák Lajos, tanfelügyelő ismertette azon meglepő hatásokat, melyeket luczerna- és lóheretermelésnél az egeresi gipsztrágyával egyes erdélyrészi birtokosok elértek s egyuttal a közgyűlés figyelmét a Görgény folyó jobb partján kihasználatlanul heverő gipsztelepre hívta fel. Az egylet kiadásai 1860 frtban irányoztattak elős a munkaprogrammba egy kisebb körü gazdasági kiállítás is fel van véve, 500 frttal. Végül Nagy József birtokos igen életrevaló indítványt tett a tenyészállatok beszerzésére vonatkozó szabályrendelet szigorú megtartása tárgyában. Választmányi gyűlés ezután minden hónap első és harmadik esőtörtökjén fog tartatni.

Szerkesztő bizottság: elnök Szabó József; Dr. Berde Áron, Br. Jósika Sámuel, Szabó Sámuel, Vörös Sándor.

Felelős szerkesztő: Gamauf Vilmos.

P I A C Z I   Á R A K .

A h e t i v á s á r			Gabona mérték	Tiszta búza	Elegy búza	Rozs	Arpa	Zab	Törökbúza	100 kiló		1 köbméter tűzifa	1 kiló marhahús
h e l y e	n a p j a									széna	szalma		
k r a j c z á r o k b a n													
Budapest	január	30	métermázsa	848	—	762	920	763	507	—	—	—	—
Brassó	január	24	hektoliter	640	430	660	520	300	375	180	80	260	36
Deés	január	28	"	840	760	620	—	360	520	380	220	280	28
Fogarás	január	24	"	620	570	420	—	280	400	250	140	210	31
Gyula-Fehérvár	január	8	"	600	500	450	—	300	375	280	120	275	32
Kézdi-Vásárhely	január	23	"	600	—	440	440	270	440	350	90	250	28
Kolozsvár	január	30	métermázsa	820	—	720	—	680	500	360	180	300	38
Maros-Vásárhely	január	30	"	793	700	700	—	624	455	300	200	300	32
Nagy-Szeben	január	24	hektoliter	580	460	450	400	250	360	190	140	350	36
Nagy-Várad	január	28	"	603	546	522	358	278	322	300	180	320	48
Sepsi Szt.-György	január	27	"	610	550	450	360	270	380	400	150	150	32
Szász-Régen	január	28	"	630	560	460	360	260	380	280	210	260	28
Torda	január	25	"	625	500	500	—	275	350	300	30	225	32